

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ
GREEK APPLIED LINGUISTICS ASSOCIATION
ASSOCIATION GREQUE DE LINGUISTIQUE APPLIQUÉE

13^ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

στην Εφαρμοσμένη Γλωσσολογία
Νέες Κατευθύνσεις

Θεσσαλονίκη, 11-14 Δεκεμβρίου 2003
Thessaloniki, 11-14 December 2003
Thessaloniki, 11-14 décembre 2003

ΠΡΑΚΤΙΚΑ - PROCEEDINGS - ACTES
ΤΟΜΟΣ - VOLUME No 9, 2006

Επιμέλεια έκδοσης – Editors – Comité de Rédaction
Α. Καβαδιά, Μ. Τζωαννοπούλου & Α. Τσαγγαλίδης
A. Kavadia, M. Joannopoulou & A. Tsangalidis

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ / CONTENTS / TABLE DES MATIÈRES

Πρόλογος / Preface	XIII
--------------------------	------

ΜΕΡΟΣ Ι / PART I / PARTIE I

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΠΡΟΣΚΕΚΛΗΜΕΝΩΝ ΟΜΙΛΗΤΩΝ / PLENARY PAPERS / COMMUNICATIONS EN PLÉNIÈRE

Guy Cook

Applied Linguistics in transition: the implications of definitions	3
--	---

Georges Lüdi

Quelles conséquences les recherches en linguistique appliquée ont-elles/ devraient-elles avoir pour l'enseignement des langues?	17
--	----

Rebecca L. Oxford

New directions: Transforming learning of English as a Foreign Language through learning styles and strategies	35
--	----

Pierre-Yves Raccah

Argumentation et idéologie dans la sémantique des points de vue (de l'implication aux applications)	50
--	----

David Willis

A functional view of language teaching	84
--	----

ΜΕΡΟΣ ΙΙ / PART II / PARTIE II

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ / SELECTED PAPERS IN GREEK / COMMUNICATIONS RETENUES EN GREC

Κυριακή Αδαλόγλου

Ενδείξεις για σταδιακή ανάπτυξη στη γραπτή έκφραση των μαθητών. Ακτινογραφώντας το επικοινωνιακό γράψιμο	95
---	----

VI *Περιεχόμενα / Contents / Table des matières*

Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

Η μορφολογική δομή της νέας ελληνικής και η διδακτική της 107

Γεώργιος Ανδρουλάκης

Για μία κοινωνιογλωσσολογία της εργασίας: Ερευνητικά προηγούμενα σε άλλες χώρες, προοπτικές και προβληματισμοί για την ανάπτυξη της στην Ελλάδα 118

Παναγιώτης Αρβανίτης, Παναγιώτης Παναγιωτίδης

Κρατικό πιστοποιητικό γλωσσομάθειας: Δομικά συστατικά της βάσης επιλογής δοκιμασιών 128

Ράνια Βοσκάκη, Δήμητρα Καζαντζή

Μέθοδοι αυτόματης επεξεργασίας κειμένων της Νέας Ελληνικής 144

Σίμος Γραμμενίδης

Μεταφραστική επιστήμη και γλωσσολογία: Η ρήξη είναι οριστική; 157

Ελένη Γρίβα, Σταύρος Καμαρούδης, Αθανάσιος Μαλέτσκος

Η γλωσσομάθεια των εκπαιδευτικών Α' βάθμιας εκπαίδευσης στη Δυτική Μακεδονία: Αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης και των σχετικών θέσεων και αντιλήψεων 169

Αθανάσιος Δόδης

Η γνώση της γραμματικής της μητρικής από τους μικρούς μαθητές όπως προκύπτει από τα κείμενά τους 182

Γιώργος Δρόσος, Γιάννης Παπαδημητρίου

Πολυδιάστατη στατιστική ανάλυση γλωσσικών δεδομένων. Έντυπος λόγος: κύρια άρθρα εφημερίδων 191

Ιωάννα Ζιάκα

Μικροδεξιότητες και καθορισμός στόχων μαθητοκεντρικών προγραμμάτων διδασκαλίας ξένων γλωσσών 205

Ζίνα Καββαδία, Ελένη Κασάπη

Μηχανισμοί κατανόησης των μεταφορικών εκφράσεων σε τάξεις διδασκαλίας ειδικής γλώσσας και μετάφρασης 219

Δημήτριος Θ. Καραδήμος, Γεώργιος Χ. Δρόσος

Η διερεύνηση της αναγνωστικής δεξιότητας των αλλοδαπών-παλιννοσοτούντων μαθητών στα Διαπολιτισμικά Σχολεία μέσω της Πολυδιάστατης Στατιστικής Ανάλυσης 232

Μαριάνθη Καρατσιώρη

Αξιολόγηση ηλεκτρονικού μαθησιακού υλικού για την εκμάθηση ξένης γλώσσας: Κριτήρια αυτονόμησης 245

Αικατερίνη Κουτουμάνου

Η θέση και η κίνηση του τόνου κατά την κατάκτηση της κλιτικής μορφολογίας των ουσιαστικών σε -i, -o, -ma, -as, -a 263

Δημήτρης Κουτσογιάννης, Ιωάννα Κίτσου, Ιωάννα Χαλσιιάνη

«Φρυκτωρίες»: Δημιουργία και εξέλιξη μιας διαδικτυακής κοινότητας διδασκόντων την ελληνική ως ξένη γλώσσα 279

Μαρία Μποντίλα

Η γενιά των SMS: Οι γραμματικές και λεκτικές επιλογές μιας σχεδόν on-line επικοινωνίας 296

Χρυσόστομος Παπασπύρου

Δίγλωσση και διαπολιτισμική εκπαίδευση ανηκόων στην κινηματική γλώσσα ως πρώτη γλώσσα και στην γραπτή φθογγόγλωσσα ως δεύτερη γλώσσα 303

Μαρίνα Παππά

Ο λόγος της Ευρωπαϊκής Ένωσης 318

Περικλής Πολίτης

Το «καπέλο» του δημοσιογραφικού άρθρου: Από το περιεχόμενο στο κείμενο 331

Μαρία Τζεβελέκου, Βίκυ Κάντζου, Σπυριδούλα Σταμούλη,

Βίκυ Χονδρογιάννη, Σπυριδούλα Βαρλοκώστα, Μαρία Ιακώβου,

Βάλλη Λύτρα, Αθηνά Σιούπη, Αρχόντω Τερζή

Μελέτη της ελληνομάθειας στα μειονοτικά δημοτικά σχολεία της Θράκης ... 343

Βάσω Τοκατλίδου

Προβλήματα καθορισμού επιπέδων γλωσσομάθειας: Μια (ακόμη) γλωσσολογική θεώρηση 358

Αντώνης Τσοπάνογλου

Προβλήματα καθορισμού επιπέδων γλωσσομάθειας: Μία μετρολογική θεώρηση 365

VIII *Περιεχόμενα / Contents / Table des matières*

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ / PART ΙΙΙ / PARTIE ΙΙΙ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΚΗ / SELECTED PAPERS IN ENGLISH / COMMUNICATIONS RETENUES EN ANGLAIS

Alireza Abasi

Plagiarism in ESL academic writing: Moral transgression or academic development? 377

Eleni Agathopoulou

Regular and irregular morphology in the Greek/English interlanguage compounds 387

Nahal Akbari

Contrastive rhetoric revisited from a sociocultural perspective: A new direction for cultural studies of L2 writing 401

Jenny G. Anninou

Teaching spoken discourse through the written mode: the use of dramatic texts in the language classroom 411

Niovi Antonopoulou, Peggy Manoli

Portfolios: An alternative method of assessment 423

Nathalie Auger

New directions in the field of intercultural education in France: General approaches in language sciences and applications in classes 434

Maria Dimitrakopoulou

Acceptability and production of resumptive pronouns in restrictive relative clauses 442

A. Seza Dođruöz

Comparison of communication strategies used by bilingual and monolingual EFL learners in Turkey 456

Mary Drossou

The use of the L1 in the Greek EFL Class 466

Georgia Fotiadou

Variability in the Organization of the Bilingual Lexicon 478

Sara Hannam

Current interpretations of the term Standard British English Accent:
Does the practitioner have a responsibility to resist the idea of 'Standard'? 493

Anna-Maria Hatzitheodorou

An analysis of University EFL students' interpretations of multiple
voices in written texts 505

Marina Joannopoulou

Word association tests in English and Greek: The syntagmatic-paradigmatic
shift revisited 518

Natasha Jovanov

Comprehension of thematic roles in Serbian- and Greek-speaking
Broca's aphasics 532

Ed Joycey

Student responses to teacher explanations 543

Symela-Maria Kalaitzidou

Child comprehension of displaced constituents in L1 Greek 558

Ioulia Katsika

Machine readable corpora and the contribution to translation 571

Kalliopi Katsika

Processing structural ambiguity: A study on prepositional phrase
attachment preferences in Greek 586

Vally Lytra

Exploring the 'other': The visibility of Turkish in a linguistically and
culturally mixed classroom 600

Soultana Maglavera

When Harry met ... the classroom 615

Theodore Maniakas

Junior High School Students' Views on EFL 626

James Milton, Thomai Alexiou

What makes a good young language learner? 636

X *Περιεχόμενα / Contents / Table des matières*

Bessie Mitsikopoulou, Angeliki Tzanne

ICT and development of academic literacies in a university language programme 647

Charis-Olga Papadopoulou

Teaching German as a second foreign language in Greek primary education .. 660

Spyridon Parthenis

The transfer of puns in screen translation: Does going global affect the effectiveness of an advertisement? 673

Angeliki Psaltou-Joycey

The Modern Greek Imperfective Past and its counterpart(s) in English 681

Manolis Sisamakís

Description and Preliminary Findings of a Longitudinal Empirical Evaluation of the European Language Portfolio in Irish Post-Primary Schools 693

Areti-Maria Sougari, Nicos C. Sifakis

Pronunciation issues in EFL teaching: The Greek teachers' perspective 707

I.M. Tsimpli, M. Dimitrakopoulou, S Kalaitzidou, A. Roussou

The acquisition of the D system in the Slavic/Greek interlanguage 729

Stella Tzortzidou

Virtual class and Communication 743

Maria Valioui

EFL teaching material on the internet 752

Stephen P. Van Vlack, Hyunjeong Nam

The reflection of the lexical approach in Korean published self-study books for English 765

Stephen P. Van Vlack, Myokyung Kim

Korean learners of English use of context in language processing 775

ΜΕΡΟΣ IV / PART IV / PARTIE IV
ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΕΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ / SELECTED
PAPERS IN FRENCH / COMMUNICATIONS RETENUES EN FRANÇAIS

Fotini Diamantidaki	
Internet et documents littéraires, un moyen d'enseigner la langue	789
Virginie Doubli	
Reflexion sur l'intercomprehension en classe de Français langue seconde en France	798
Anna Kalyva	
Enseignement Ludique en classe de langues	808
Vassiliki Kella	
Le debat televisuel Grec: Un contrat de communication specifique	823
Catherine Kiyitsioglou-Vlachou	
La dimension européenne: Une composante complexe de l'enseignement omniprésente au sein de la classe	838
Evangéλια Moussouri	
Confrontation des cultures et confrontation des langues lors de l'appropriation du grec langue seconde en France	846
Tonia Nenopoulou	
Les relations primitives et la construction du sens dans l'activité traduisante	858
Argiro Proskolli	
Planification des Activités en classe de langue	868
Henri Zinglé	
Aides à la redaction et à la traduction: Perspectives ouvertes par le <i>dictionnaire compinatoire du Français</i>	881
Κατάλογος ομιλητών / List of contributors / Liste des auteurs	885

Μεταφραστική επιστήμη και γλωσσολογία: Η ρήξη είναι οριστική;

Σίμος Γραμμενίδης

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Abstract

The crucial role played by the linguistically-oriented approaches for the systematic analysis and the scientific study of translation is indisputable. Linguistics has contributed considerably to the development, as well as to the establishment, of translation studies into an academic discipline and a field of knowledge. However, although translation studies owe much to linguistics, there is an increasing sceptical attitude towards the latter. This paper aims to prove that the apparent rupture between linguistics and translation studies is fictitious and not real, because even those translation theorists that reject linguistics eventually make use of it.

Λέξεις-κλειδιά: μεταφρασεολογία, γλωσσολογία, διερμηνευτική θεωρία, θεωρία του Σκοπού.

1. Εισαγωγή

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της μεταφραστικής επιστήμης αποτελεί πλέον κοινό τόπο. Η μεταφρασεολογία, στην προσπάθειά της να αποκτήσει επιστημονική βάση, αντλεί κατά καιρούς στοιχεία, έννοιες και μεθοδολογικές πρακτικές από άλλες όμορες επιστήμες. Αναμφισβήτητα μία από τις επιστήμες που συνέδραμε ιδιαίτερα στον ορισμό του μεταφραστικού φαινομένου, σηματοδοτώντας παράλληλα και την εγκατάλειψη της εμπειρικά προσανατολισμένης προσέγγισής του, είναι η γλωσσολογία. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο παρατηρείται μια τάση παραγκωνισμού της υπέρ των *λειτουργικο-οικονομικό-πολιτικο-πολιτισμικών* παραμέτρων που ρυθμίζουν το πέρασμα από τη γλώσσα πηγή στη γλώσσα

στόχο. Η σχέση μεταξύ γλωσσολογίας και μετάφρασης είναι πλέον αρκετά διφορούμενη· σύμφωνα με τον P. Faswett (1997: i) θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια σχέση αγάπης και μίσους, γεμάτη εντάσεις και διαφωνίες.

Στην εργασία αυτή θα επιχειρήσω να δείξω ότι η διαφαινόμενη ρήξη μεταξύ μεταφρασεολογίας και γλωσσολογίας είναι πλασματική και όχι πραγματική. Αρχικά θα παρουσιάσω, σε μία σύντομη ιστορική επισκόπηση, την εξέλιξη της μεταφραστικής σκέψης. Στη συνέχεια θα αναφερθώ σε κάποιες θεωρητικές προσεγγίσεις που έχουν επηρεαστεί από τις επιστήμες της γλώσσας και θα καταλήξω στην κριτική θέσεων οι οποίες, αν και απορρίπτουν τη γλωσσολογία, τελικά, εξαιτίας της ιδιομορφίας του μεταφραστικού φαινομένου, χρησιμοποιούν ή παραπέμπουν σε έννοιες που προέρχονται από το συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο.

2. Η εξέλιξη της μεταφραστικής σκέψης: σύντομη ιστορική επισκόπηση

Η θεωρητική προσέγγιση του μεταφραστικού φαινομένου πηγάζει, κατά γενική ομολογία, από την ανάγκη του μεταφραστή να δικαιολογηθεί για τις επιλογές του. Και αυτό γιατί χρειάστηκε πολύς χρόνος για να γίνει κατανοητό ότι η 'διαφορετικότητα' και η 'απόκλιση', μεταξύ πρωτότυπου και μεταφράσματος, αποτελούν βασικά στοιχεία του μεταφραστικού ενεργήματος. Όσο για την εμπειριστατωμένη μελέτη του, αυτή επιβάλλεται από τις μεγάλες διαστάσεις που έχει λάβει το μεταφραστικό φαινόμενο στο σημερινό κόσμο.

Ο προβληματισμός λοιπόν γύρω από τη μετάφραση αρχίζει την ίδια περίπου περίοδο με την άσκησή της.¹ Για πολλούς αιώνες ωστόσο παρατηρείται η έλλειψη μιας γενικευμένης θεώρησης του φαινομένου και αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που η μεταφρασεολογία άργησε τόσο πολύ να καταξιωθεί ως αυτόνομος επιστημονικός κλάδος. Μέχρι το δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο κυριαρχεί ο εμπειρισμός. Οι σκέψεις γύρω από τη μετάφραση ξεκινούν από τις παρατηρήσεις των μεταφραστών πάνω σε ειδικά προβλήματα που συναντούν σε ένα προς μετάφραση κείμενο. Πρόκειται για θέσεις διατυπωμένες από έναν μεταφραστή ο οποίος θέτει την προσωπική του δουλειά ως παράδειγμα –βασίζονται δηλαδή σε προσωπικές μαρτυρίες– ενώ οι μεταφράσεις του επιβεβαιώνουν τις απόψεις που υποστηρίζει. Ο ίδιος ο μεταφραστής αναλύει, σχολιάζει, προβάλλει υποθέσεις και καταλήγει σε συμπεράσματα βασιζόμενος πάντα σε ένα συγκεκριμένο κείμενο.²

Το ενδιαφέρον των ειδικών επικεντρώνεται στον ορισμό της σχέσης που αναπτύσσεται κάθε φορά ανάμεσα στο πρωτότυπο κείμενο και το μετάφρασμα. Αυτό που κυρίως τους απασχολεί είναι ο τρόπος μετάφρασης, ο οποίος όμως αντιμετωπίζεται μέσα από μία διπολική και αντιθετική προσέγγιση: κα-

τά λέξη ή νοηματική μετάφραση, πιστή ή ελεύθερη μετάφραση, μετάφραση του «πνεύματος» ή του «γράμματος» του πρωτότυπου; Οι απαντήσεις ποικίλουν και ανάλογα με την εποχή αμφιρρέπουν μεταξύ τυφλής προσκόλλησης στις γλωσσικές φόρμες του πρωτότυπου και ελεύθερης προσαρμογής.

2.1. Γλωσσολογικά προσανατολισμένες προσεγγίσεις του μεταφραστικού φαινομένου³

Η συστηματική προσέγγιση του μεταφραστικού φαινομένου είναι σχετικά πρόσφατη. Τις τελευταίες δεκαετίες, και ιδιαίτερα μετά το 1990, ο κλάδος των μεταφραστικών σπουδών αναπτύσσεται ραγδαία και είναι εντυπωσιακή η θεματική ποικιλία των επιστημονικών μελετών που δημοσιεύονται. Ακόμη και στην Ελλάδα μπορεί κανείς να διαπιστώσει τη σημαντική αύξηση θεωρητικών εγχειριδίων (πρωτότυπων ή μεταφρασμένων), αλλά και της έρευνας γενικότερα, πάνω σε αυτό ακριβώς το γνωστικό αντικείμενο.⁴ Ανάλογη είναι και η αύξηση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των πανεπιστημιακών κυττάρων όπου η μετάφραση διδάσκεται ως αυτόνομη επιστήμη και όχι, όπως δυστυχώς συνεχίζει να συμβαίνει στην πατρίδα μας, πέραν ελαχίστων περιπτώσεων, στα πλαίσια των προγραμμάτων σπουδών Ξενόγλωσσων Τμημάτων. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι η Mona Baker (1997: xiii) χαρακτηρίζει τη μεταφρασεολογία ως “την επιστήμη της δεκαετίας του 90”, η οποία κατάφερε να συγκεντρώσει επιστήμονες προερχόμενους από διαφορετικά, μερικές φορές μάλιστα και ετερόκλητα, επιστημονικά πεδία.⁵

Ο εμπειρισμός εγκαταλείπεται και δίνει τη θέση του σε μελέτες που παρουσιάζουν μια συστηματοποιημένη και μεθοδολογική οργάνωση των ζητημάτων που πραγματεύονται. Οι ρυθμιστικές και κανονιστικές προσεγγίσεις του μεταφραστικού ενεργήματος εκλείπουν σε μεγάλο βαθμό προς όφελος θεωρήσεων που έχουν ως στόχο τον ορισμό της μεταφραστικής διαδικασίας και την περιγραφή των μεταφραστικών τεχνικών. Παύει να απασχολεί το ‘πώς’ και το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στο ‘γιατί’.⁶ Οι μελετητές δεν εξετάζουν πια αν η μετάφραση είναι τέχνη ή επιστήμη ή ακόμη κατά πόσο είναι εφικτή. Ασχολούνται επίσης ολοένα και λιγότερο με το γιατί μεταφράζουμε, κι όταν αυτό συμβαίνει, είναι για να δοθεί η πρέπουσα έμφαση στο δέκτη του μεταφρασμένου κειμένου. Ένα νέο αυτόνομο επιστημονικό πεδίο δημιουργείται, γεγονός που οφείλεται καταρχήν στην εξέλιξη των επιστημών της γλώσσας όπως επίσης και στην έρευνα για την ανάπτυξη συστημάτων αυτόματης μετάφρασης.

Το μεταφραστικό φαινόμενο για αρκετές δεκαετίες μελετάται υπό το πρίσμα της γλωσσολογίας. Πρόκειται για μελέτες που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε, σύμφωνα με την Τ. Νενοπούλου (2004: 387) *συστηματικές, εθνο-*

γλωσσικές ή αναλυτικές ανάλογα με το στόχο που θέτουν και τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν ή περιγράφουν το μεταφραστικό φαινόμενο. Ξεκινούν από τη μελέτη μεταφρασμένων κειμένων και στοχεύουν στον ορισμό των διεργασιών και των μεταλλαγών που επιτελούνται κατά το πέρασμα από τη γλώσσα πηγή στη γλώσσα στόχο. Στις μελέτες αυτές είναι εμφανής η επίδραση διάφορων γλωσσολογικών ρευμάτων του 20ου αιώνα, όπως του δομισμού, της σημασιολογικής θεωρίας, της γενετικής / μετασχηματιστικής γραμματικής.⁷

Οι Jean-Paul Vinay και Jean Darbelnet στο έργο τους *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction* αποπειρώνται μια συγκριτική υφολογική ανάλυση της γαλλικής και της αγγλικής γλώσσας.⁸ Μελετούν κείμενα και στις δύο γλώσσες, σημειώνουν τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των δύο συστημάτων, ορίζοντας παράλληλα τις διάφορες στρατηγικές και τεχνικές που υιοθετούνται από τους μεταφραστές. Στηρίζονται στα πορίσματα του F. de Saussure: διάκριση μεταξύ γλώσσας και ομιλίας, μεταξύ σημαίνοντος και σημαινόμενου. Διακρίνουν επίσης τρία επίπεδα διάρθρωσης της γλώσσας: το επίπεδο της γραμματικής, το επίπεδο του λεξιλογίου και το επίπεδο του 'μηνύματος', το οποίο, καθώς δηλώνει το σύνολο των σημασιών του εκφωνήματος, ορίζεται σε συνάρτηση με την εξωγλωσσική πραγματικότητα και τις συνθήκες επικοινωνίας. Σύμφωνα με τον M. Perngnier (1981: 258) η μεγάλη αξία του έργου αυτού έγκειται στο ότι έπαψε να ταυτίζει τη μετάφραση με τη δουλική μεταφορά λέξεων μια γλώσσας σε λέξεις άλλης γλώσσας και ανέδειξε, με τη βοήθεια παραδειγμάτων κι ενός συστηματικού γλωσσικού υλικού, ότι η μετάφραση μπορεί να είναι πιστή στη σημασία χωρίς να κακοποιεί τη γλώσσα στόχο εισάγοντας κατά προσέγγιση δάνεια από τη γλώσσα πηγή.

Ο Georges Mounin (1963) με το βιβλίο του *Les problèmes théoriques de la traduction* επιδιώκει να καταστήσει τη Μετάφραση κλάδο της Γλωσσολογίας και υποστηρίζει ότι τα θεωρητικά προβλήματα που τίθενται από τη μετάφραση μπορούν να αποσαφηνιστούν μόνο μέσα στα πλαίσια μιας γλωσσολογικής θεωρίας. Επηρεασμένος από τον ευρωπαϊκό δομισμό (A. Martinet, L. Hjelmslev, O. Jespersen και άλλους) αναλύει τα προβλήματα που προκύπτουν από τη δομή του λεξιλογίου, την αναζήτηση των ελάχιστων σημασιολογικών μονάδων, τη σύνταξη, τη συνδήλωση, τα καθολικά χαρακτηριστικά της γλώσσας και προσπαθεί να αποδείξει ότι η μετάφραση, τηρουμένων των επικοινωνιακών αναλογιών, τελικά είναι εφικτή.

Ο Eugene Nida (1964) στο πόνημά του *Toward a science of Translating*, επιχειρώντας να προσδώσει στη μεταφραστική σκέψη μία επιστημονική βάση, υιοθετεί τις πρόσφατες για την εποχή του θέσεις της γλωσσολογίας και δανείζεται έννοιες και όρους από τη σημασιολογία, την πραγματολογία καθώς και

τη θεωρία του N. Chomsky. Κεντρικό σημείο του έργου αποτελεί η εγκατάλειψη της απαρχαιωμένης ιδέας που θέλει μια λέξη να έχει μια συγκεκριμένη σημασία προς όφελος ενός λειτουργικού ορισμού της σημασίας. Έτσι μια λέξη αντλεί τη σημασία της από το γλωσσικό περιβάλλον και ποικίλλει ανάλογα με τον πολιτισμό στον οποίο τη συναντούμε.

Όσο για τον J. C. Catford (1965), στο έργο του *Linguistic Theory of Translation, An Essay in Applied Linguistics*, στηρίζει τις θέσεις του στα σημασιολογικά γλωσσολογικά μοντέλα των J. R. Firth και M. A. K. Halliday, οι οποίοι αναλύουν τη γλώσσα ως επικοινωνία που επενεργεί λειτουργικά τόσο στο γλωσσικό περιβάλλον όσο και σε μια σειρά από διαφορετικά επίπεδα (φωνολογικό, γραφολογικό, γραμματικό, λεξικολογικό) και βαθμίδες (πρόταση, φράση, σύνολο, λέξη, μόρφωμα κ.ά.).

Οι προαναφερθείσες μελέτες επιχειρούν ωστόσο την περιγραφή των τεχνικών που υιοθετεί ο μεταφραστής, και κατ' επέκταση τον ορισμό της μεταφραστικής διαδικασίας, περιοριζόμενες στο επίπεδο της λέξης ή της φράσης.⁹ Καθώς όμως γίνεται ολοένα και περισσότερο αντιληπτό ότι η μετάφραση μακράν απέχει της απλής αντικατάστασης λέξεων και συντακτικών δομών από άλλες λέξεις ή συντακτικές δομές, οι επιστήμονες, ακολουθώντας τις εξελίξεις στη γλωσσολογία, διευρύνουν σταδιακά τα όρια των ερευνών τους καταφεύγοντας σε άλλα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης. Το ενδιαφέρον μεταφέρεται από τη λέξη ή τη φράση στο εκφώνημα και το κείμενο. Αντλούνται λόγου χάρη στοιχεία από τη θεωρία των λεκτικών διεργασιών του A. Culioli, [J. Guillemin-Flescher (1981)], έννοιες όπως *νόημα*, *τρόπος*, *πεδίο κειμένου* από την κειμενογλωσσολογική προσέγγιση των επιπέδων γλώσσας [J. House (1977), B. Hatim και I. Mason (1990, 1997)], *θεματική δομή*, *συνεκτικότητα*, *συνοχή* από την ανάλυση του λόγου [R. Bell (1991)] καθώς και βασικές αρχές της πραγματολογίας -*γλωσσικές πράξεις*, *αρχές του Grice*, *κειμενικές και γλωσσικές λειτουργίες*- [M. Baker (1992)].

2.2. Προσεγγίσεις του μεταφραστικού φαινομένου που απορρίπτουν τη γλωσσολογία

Παράλληλα όμως αναπτύσσονται θεωρητικά μοντέλα που αντιμετωπίζουν με ιδιαίτερο σκεπτικισμό την ικανότητα της γλωσσολογίας να μελετήσει το μεταφραστικό φαινόμενο σε όλο του το εύρος. Η τάση αυτή γίνεται πιο εμφανής στη δεκαετία του 1990. Η σχέση μεταξύ γλωσσικής δραστηριότητας και μεταφραστικού ενεργήματος παύει να βρίσκεται στο επίκεντρο της θεωρητικής σκέψης για τη μετάφραση. Πολλοί είναι μάλιστα οι επιστήμονες οι οποίοι, στην προσπάθειά τους να προσδώσουν αυτόνομη επιστημολογική υπόσταση στο μετα-

φραστικό φαινόμενο, φτάνουν στο σημείο να απορρίπτουν εντελώς τη γλωσσολογία. Ο H. J. Vermeer (1987: 29), εμπνευστής μαζί με την K. Reiss της θεωρίας του Σκοπού –της λειτουργικής δηλαδή προσέγγισης της μετάφρασης όπου ο σκοπός/στόχος του κειμένου καθορίζει τη μεταφραστική μέθοδο που πρέπει να ακολουθηθεί–, υποστηρίζει ότι: “Linguistics alone won’t help us. First, because translating is not merely and not primarily a linguistic process. Secondly, because linguistics has not yet formulated the right questions to tackle our problem”. Προτρέπει επίσης τους μελετητές να εγκαταλείψουν τη γλωσσολογική προσέγγιση και να αναζητήσουν σε άλλες πηγές –χωρίς να αναφέρει σε ποιες– τις έννοιες που θα τους βοηθήσουν στη μελέτη του μεταφραστικού φαινομένου. Ανάλογες είναι και οι θέσεις του L. Venuti, της M. Lederer, εκπροσώπου της Σχολής του Παρισιού, καθώς και αυτών που μελετούν τη διάδραση μεταξύ μετάφρασης και πολιτισμού, όπως η S. Bassnett και ο A. Lefevere.

Ο L. Venuti (1998: 23) δηλώνει ότι οι σύγχρονες γλωσσολογικά προσανατολισμένες θεωρίες στερούνται όχι μόνο των θεωρητικών υποθέσεων για τον εννοιολογικό ορισμό της μετάφρασης αλλά και των θεωρητικών εργαλείων για την ανάλυση της. Όσο για τη M. Lederer (1994: 90), αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο για να αναδείξει τους λόγους για τους οποίους η μετάφραση δεν πρέπει να μελετάται σε γλωσσολογικό επίπεδο.

Η S. Bassnett και ο A. Lefevere [J. Munday (2001: 127)], τέλος, επικεντρώνουν την έρευνα τους στον τρόπο με τον οποίο ο πολιτισμός επιδρά και περιορίζει τη μετάφραση, απορρίπτοντας παράλληλα τις γλωσσολογικές προσεγγίσεις καθώς και τις κοπιαστικές συγκρίσεις μεταξύ πρωτότυπου και μεταφράσματος, οι οποίες, όπως οι δύο μεταφρασεολόγοι υποστηρίζουν, δε θεωρούν το κείμενο μέσα στο πολιτισμικό του περιβάλλον.

Ωστόσο, εύλογα μπορεί να αναρωτηθεί κανείς αν η απόρριψη αυτή είναι όντως δικαιολογημένη ή πρόκειται για μια ακραία θέση, η οποία ενδεχομένως εγκυμονεί και κινδύνους.

3. Κριτική θέσεων που απορρίπτουν τη γλωσσολογία

Εκείνοι που αρνούνται τη σχέση μεταξύ γλωσσολογίας και μετάφρασης λησμονούν καταρχήν ότι ο λόγος ύπαρξης της δεύτερης είναι οι διαφορές (μορφολογικές, γραμματικο-συντακτικές, σημασιολογικές, πολιτισμικές κ.ά.) που υπάρχουν ανάμεσα στις φυσικές γλώσσες. Παραβλέπουν επίσης, ότι η γλώσσα αποτελεί το βασικό εργαλείο του μεταφραστή. Κατά συνέπεια, όπως όλοι οι επαγγελματίες, έτσι και ο μεταφραστής, οφείλει να γνωρίζει με κάθε λεπτομέρεια τη λειτουργία και τις ιδιαιτερότητες του βασικού του εργαλείου και η γλωσσολογία του προσφέρει *a priori* τη δυνατότητα αυτή.

Ακόμη, οι επικριτές της γλωσσολογίας αναφέρονται σε μία επιστήμη που μελετά τη γλώσσα ως κώδικα ή σύστημα, αγνοώντας την εξέλιξή της και τις προσεγγίσεις εκείνες οι οποίες, υπερβαίνοντας το σύστημα, επιχειρούν να ορίσουν τις σχέσεις γλώσσας και περιβάλλοντος. Οι ενστάσεις τους θα μπορούσαν ενδεχομένως να θεωρηθούν βάσιμες, ή ακόμη και δικαιολογημένες, αν αφορούσαν ταξινομικές ή περιγραφικές γλωσσολογικές θεωρίες. Στερούνται όμως περιεχομένου όταν αναφέρονται σε μοντέλα γλωσσικής ανάλυσης που επιδιώκουν να ορίσουν την υφιστάμενη σχέση μεταξύ λεκτικής δραστηριότητας και γλωσσικών ιδιαιτεροτήτων. Οι επιστήμονες αυτοί συγχέουν επίσης τη γλωσσική μετάφραση, στόχος της οποίας είναι ο προσδιορισμός αναλογιών μεταξύ δύο ή και περισσότερων γλωσσών, με το μεταφραστικό ενέργημα, μία επικοινωνιακή διαδικασία που προϋποθέτει την ενεργοποίηση των εκφωνησιακών παραμέτρων.

Επί πλέον, αντιλαμβανόμενοι κανονιστικά τη θεωρητική σκέψη γύρω από τη μετάφραση, πιστεύουν ότι η γλωσσολογία μπορεί να προσφέρει στο μεταφραστή ένα προδιαγεγραμμένο μοντέλο εργασίας, συνταγές για την επίλυση οποιουδήποτε προβλήματος, ακόμη και μία θεωρία που θα μπορούσε να δώσει έτοιμες λύσεις σε κάθε πιθανό πρόβλημα. Ωστόσο, όπως δηλώνει και η J. Guillemin – Flescher (1986: 59) στόχος της γλωσσολογίας είναι η συστηματοποίηση των διεργασιών που επιτελεί ο μεταφραστής και όχι η παροχή κανόνων.¹⁰

Η απόρριψη της γλωσσολογίας οφείλεται τελικά στη λανθασμένη εντύπωση που έχει επικρατήσει για τις επιστήμες της γλώσσας καθώς επίσης και για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν αυτές να προσφέρουν στην ολοκληρωμένη προσέγγιση του μεταφραστικού ενεργήματος. Προκύπτει ακόμη από το γεγονός ότι στο παρελθόν πολλοί γλωσσολόγοι επικέντρωσαν το ενδιαφέρον τους στο προϊόν της ομιλίας και όχι στην ίδια την πράξη της ομιλίας, όπως επίσης και στο ότι κάποιοι μεταφρασεολόγοι, όπως η C. Nord (1997: 44), θεωρούν πως οι γλωσσολογικές θεωρίες της μετάφρασης βασίζονται αποκλειστικά στην έννοια της ισοδυναμίας. Δηλώνει τέλος, ότι κάποιοι επιστήμονες δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο μεταφραστικό γεγονός, το οποίο αφορά στο περιβάλλον μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα η μεταφραστική πράξη, παρά στην ίδια τη μεταφραστική πράξη, η οποία είναι μία γνωστική διεργασία. Ωστόσο, όπως έχει αποδείξει ο G. Toury (1999: 18), και οι δύο παράμετροι αποτελούν αλληλένδετα συστατικά του μεταφραστικού φαινομένου και δεν μπορούμε να τις διαχωρίσουμε.

Άλλωστε ακόμη και αυτοί που απορρίπτουν τη γλωσσολογία τελικά τη χρησιμοποιούν. Οι θέσεις του L. Venuti δεν θα έπρεπε να μας ξαφνιάζουν ιδιαίτερα, γιατί πρόκειται για έναν ερευνητή ο οποίος προσανατολίζεται στη λογοτεχνική μετάφραση. Η έκπληξη όμως είναι ιδιαίτερα μεγάλη όταν, όπως στην περίπτωση της M. Lederer, η απόρριψη της γλωσσολογίας προέρχεται από αν-

θρώπους που διδάσκουν μετάφραση και κατά συνέπεια έρχονται, σε καθημερινή βάση, αντιμέτωποι με τη μεταφραστική πρακτική, η οποία πολύ δύσκολα μπορεί να παρακάμψει τη γλωσσολογική ανάλυση. Πώς θα μπορούσαμε, παραδείγματος χάρη, να μεταφράσουμε από τα γαλλικά προς τα ελληνικά ή τα αγγλικά έναν *passé composé*, ένα απαρέμφατο ή την αντωνυμία *on* αν δεν έχει προηγηθεί μία ανάλυση των διεργασιών που επιτελούν; Μια ανάλογη ανάλυση είναι απαραίτητη επίσης και στην περίπτωση μεταφοράς προς τα ελληνικά κάποιων από τους γραμματικούς χρόνους της τουρκικής, όπως του *geniş zaman*, του *berlisiz geçmiş zaman* και του *şimdiki zamanin hikayesi*.

Έτσι όταν η M. Lederer (1994: 89) υποστηρίζει ότι “η διερμηνευτική θεωρία διαφοροποιεί μεταξύ της γλωσσικής σημασίας μιας λέξης ή μιας φράσης και της σημασίας που αυτές δηλώνουν μέσα σε ένα κείμενο” δεν εφαρμόζει και η ίδια τις αρχές της Κειμενογλωσσολογίας;¹¹ Ακόμη, όταν ορίζει τον όρο *συνεκδοχή*, τον οποίο δανείζεται από τη ρητορική, δεν επικαλείται τις *γλωσσικές γνώσεις* του μεταφραστή; Ή τέλος, όταν, στην προσπάθειά της να διατυπώσει με σαφήνεια τι σημαίνει η *κατανόηση μιας λέξης*, απορρίπτει, πολύ σωστά, τη θέση ότι μεταφράζουμε λέξεις και υποστηρίζει ότι “μεταφράζουμε εννοιολογικές ενότητες”, τονίζοντας παράλληλα ότι “η σημασία ενός κειμένου διαφοροποιείται ανάλογα με την ενεργοποίηση των λέξεων σε ένα συγκεκριμένο γλωσσικό περιβάλλον”, δεν παραδέχεται έμμεσα ότι η σημασία είναι προϊόν μιας σειράς ιδιαίτερων διεργασιών που αναπτύσσονται μεταξύ του ομιλητή, του εκφωνήματος και του αναφορικού πεδίου; Είναι γνωστό άλλωστε, ότι οι διαφορές ή οι ομοιότητες που καταγράφονται κατά το πέρασμα από τη γλώσσα πηγή στη γλώσσα στόχο δεν οφείλονται σε ελεύθερες επιλογές του μεταφραστή στο επίπεδο της σύνταξης ή της μορφολογίας, αλλά υπαγορεύονται, εκτός από τις νόρμες και τη συλλογική οργάνωση του λόγου, από το ίδιο το κείμενο και τις ιδιαίτερες διεργασίες που σηματοδοτούν τα γλωσσικά στοιχεία κατά τη μετατροπή της μη γλωσσικής πραγματικότητας σε λόγο, στα πλαίσια μίας συγκεκριμένης επικοινωνιακής πράξης.

Αλλά και οι εμπνευστές της θεωρίας του Σκοπού, όπως και οι υπέρμαχοι της Πολιτισμικής Προσέγγισης, παρόλο που θέτουν σε δεύτερη μοίρα τη γλωσσική διάσταση του προς μετάφραση κειμένου, προβάλλοντας τη λειτουργική ή την πολιτισμική του διάσταση, έμμεσα και αυτοί αναφέρονται στη γλώσσα, και κατ’ επέκταση στη γλωσσολογία, μιας και γλώσσα και πολιτισμός αποτελούν δύο αλληλένδετες έννοιες. Ακόμη καταφεύγουν σε κλάδους της γλωσσολογίας για να ορίσουν έννοιες όπως η *μακροδομή*, η *φατική*, η *επικοινωνιακή* ή η *αναφορική λειτουργία του κειμένου*.¹²

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η ρήξη μεταξύ γλωσσολογίας και μετα-

δο της έρευνας, όπως αυτή εμφανίζεται μέσα από τους ετήσιους καταλόγους των διεθνών εκδοτικών οίκων που ειδικεύονται στις μεταφραστικές σπουδές, ο αριθμός των επιστημονικών εργασιών που εμπνέονται από τις γλωσσικές επιστήμες συνεχίζει να είναι ιδιαίτερα μεγάλος.¹³

4. Επίλογος

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι δεσμοί μεταξύ γλωσσολογίας και μεταφρασεολογίας παραμένουν άρρηκτοι παρά τις ενστάσεις κάποιων ερευνητών. Όπως δηλώνει και ο γάλλος μεταφρασεολόγος M. Pergnier (1981: 255) “αντικείμενο της γλωσσολογίας είναι ο λόγος και η μετάφραση αποτελεί μία από τις πολλές εκφάνσεις του”.

Δεδομένου λοιπόν ότι η μεταφραστική διαδικασία ξεκινάει και τελειώνει στη γλώσσα, γλωσσολογία και μετάφραση δεν μπορούν παρά να είναι αλληλέγγυες.¹⁴ Σε καμία περίπτωση βέβαια δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε την εξελικτική πορεία της πρώτης από τη δομική της εκδοχή προς αναλύσεις που ενσωματώνουν πλέον τις επικοινωνιακές παραμέτρους και την εξωγλωσσική πραγματικότητα.¹⁵ Άλλωστε, θα ήταν αδύνατο να προβούμε σε μία εμπειριστατωμένη μελέτη του μεταφραστικού φαινομένου αν αγνοούσαμε τη γλωσσική του διάσταση. Τόσο το πρωτότυπο κείμενο όσο και οι αλλαγές που καταγράφονται στο μετάφρασμα είναι αποτέλεσμα της λεκτικής δραστηριότητας. Η μετάφραση αποτελεί ένα κατ' εξοχήν γλωσσικό ενέργημα στο οποίο αδιαμφισβήτητα εμπλέκονται και άλλοι παράγοντες –όπως οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και πολιτισμικοί–, που και αυτοί όμως εκφράζονται συνήθως διαμέσου της γλώσσας.

Αντί, λοιπόν, να αναθεματίζουμε και να απορρίπτουμε τη γλωσσολογία, θα ήταν πολύ περισσότερο παραγωγικό αν, μέσα από μία διαλεκτική προσέγγιση, ασχολούμασταν με τον τρόπο με τον οποίο τα θεωρητικά της κερκημένα θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να αποσαφηνίσουμε κάποιες από τις πτυχές του πολυδιάστατου, κατά γενική ομολογία, μεταφραστικού φαινομένου.

Σημειώσεις

1. Για μία ενδελεχή ιστορική επισκόπηση της εξέλιξης της μεταφραστικής σκέψης πβ. M. Ballard (1992) και E. Χατζηγεωργίου (2002).
2. Για την περίοδο αυτή πβ. S. Bassnett (1991), Φ. Μπατσαλιά και E. Σελλά-Μάζη (1994), I. Oseki-Depre (1999), Δ. Γούτσος (2001).
3. Για τη συστηματική ανάλυση των γλωσσολογικά προσανατολισμένων προσεγγίσεων του μεταφραστικού φαινομένου πβ. Φ. Μπατσαλιά και E. Σελλά-Μάζη (1994), P. Fawcett (1997).

4. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί επίσης ο αριθμός των εισηγήσεων με θέμα τη μετάφραση που παρουσιάστηκαν στο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Εφηρομοσμένης Γλωσσολογίας από το 1986 έως το 2001. Συγκεκριμένα, το 1986 και το 1992 είχαμε μία εισήγηση, το 1996 ο αριθμός των εισηγήσεων ανέρχεται σε πέντε και το 2001 σε επτά.
5. Την ευθύνη για τη μετάφραση των παραθεμάτων που χρησιμοποιούνται φέρει ο γράφων.
6. Σύμφωνα με τη Ε. Χατζηγεωργίου (2002: 46) μετά τη δεκαετία του '50 «η εκφραστική ή συναισθηματική λειτουργία της λογοτεχνικής παράδοσης αιώνων επικεντρωμένη στον συγγραφέα, στο κείμενο ή και στο ύφος, φαίνεται παραχωρούν τη θέση τους στη φατική λειτουργία, στην εστίαση στον αποδέκτη του προς μετάφραση κειμένου και στις σχέσεις που αναπτύσσει αυτός με τον ομιλητή-συγγραφέα του κειμένου σε μια συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας και κοινωνικής ανάγκης».
7. Κλασικές θεωρούνται πλέον οι μελέτες των Jean-Paul Vinay και Jean Darbelnet (1958), του Georges Mounin (1963), του Eugene Nida (1964) και του J. C. Catford (1965).
8. Στο ίδιο πνεύμα κινείται και η μελέτη Alfred Malblanc (1963) για τα γαλλικά και τα γερμανικά.
9. Η προσήλωση στα δύο αυτά επίπεδα είναι εμφανής ακόμη και στο τρόπο με τον οποίο ορίζεται το μεταφραστικό φαινόμενο. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τον ορισμό που δίνει ο J.C. Catford (1965: 25) «Translation may be defined as follows: the replacement of textual material in one language (SL) by equivalent material in another language (TL)».
10. Ανάλογη είναι και η θέση του G. Mounin (αναφέρεται από την Ε. Χατζηγεωργίου 2002: 61) ο οποίος υποστηρίζει ότι η γλωσσολογία «δεν λύνει τα προβλήματα της μετάφρασης, τα εντοπίζει, τα περιγράφει, τα περιορίζει και τα ορίζει».
11. Πρόκειται για μία άποψη που υποστηρίζεται επίσης από τον Β. Stefanink (2002: 277).
12. C. Nord (1997: 137 – 141).
13. Αναφέρομαι στους εκδοτικούς οίκους St. Jerome, J. Benjamins και Routledge.
14. Σύμφωνα με τον Α. Berman (1984: 304) «la traduction ne peut réaliser sa pure visée que sur la base des connaissances linguistiques».
15. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι ο Α. Berman (1984: 304) δηλώνει ότι «la traductologie ne se constituera qu'en coopération avec la linguistique et la poétique; elle a beaucoup à apprendre de la socio- et de l'ethnolinguistique, ainsi que de la psychanalyse et de la philosophie».

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Baker M. (1992). *In Other Words. A Coursebook on Translation*. London and New York: Routledge.

- Ballard M. (1992). *De Cicéron à Benjamin. Traducteurs, traductions, réflexions*. Lille: Presses Universitaires.
- Basnett S. (1988). *Translation Studies*. Revised Edition. London and New York: Routledge.
- Bell R. (1991). *Translation and Translating. Theory and Practice*. London: Longman.
- Berman A. (1984). *L'épreuve de l'étranger*. Paris: Gallimard.
- Γούτσος Δ. (2001). *Ο Λόγος της Μετάφρασης*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Catford J.C. (1965). *Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*. London: Oxford University Press.
- Faswett P. (1997). *Translation and Language: Linguistic Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.
- Guillemin-Flescher J. (1981). *Syntaxe comparée du français et de l'anglais. Problèmes de Traduction*. Gap: Ophrys.
- Guillemin-Flescher J. (1986). Le linguiste devant la traduction. In *Fabula* n° 7. 59-68.
- Hatim B & I. Mason (1997). *The Translator as Communicator*. London and New York: Routledge.
- Hatim B & I. Mason (1990). *Discourse and the Translator*. London: Longman.
- House J. (1977). *A Model for Translation Quality Assessment*. Tübingen: Gunter Nar.
- Lederer M. (1994). *La traduction aujourd'hui. Le modèle interprétatif*. Paris: Hachette.
- Malblanc A. (1963). *Stylistique comparée du français et de l'allemand*. Paris: Didier.
- Mounin G. (1963). *Les problèmes théoriques de la traduction*. Paris: Gallimard.
- Munday J. (2001). *Introduction to Translation Studies. Theories and Applications*. London and New York: Routledge.
- Μπατσαλιά Φ. & Ε. Σελλά-Μάζη. (1994). *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδασκική της Μετάφρασης*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
- Nenopoulou T. (2004). "Devant « L'épreuve de l'étranger »: l'enjeu traductologique". In *Actes du Colloque International "Traduire au XXIème siècle: Tendances et Perspectives"*. Θεσσαλονίκη: Τομέας Μετάφρασης του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Α.Π.Θ., 385-393.
- Nida E. (1964). *Toward a science of Translation*. Leiden. E. J. Brill.
- Nord C. (1997a). *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester: St. Jerome.
- Nord C. (1997b). "A Functional Typology of Translations". In A. Trosborg (ed), *Text Typology and Translation*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Oseki-Dépré I. (1999). *Théories et pratiques de la traduction littéraire*. Paris: Armand Collin.
- Pergnier M. (1981). "Théorie Linguistique et théorie de la Traduction". In *META*, 255-262.
- Routledge Encyclopedia of Translation Studies (1998). M. Baker (eds). London and New York: Routledge.
- Stefanik B. (2002). "Linguistique et Traductologie". In *Annals of the University of Craiova*. Craiova: Editura Universitaria.

- Toury G. (1999). "A Handful of paragraphs on 'Translation' and 'Norms'". In C. Schäffner (ed) *Translation and Norms*. Clevedon, Philadelphia, Toronto, Sydney, Johannesburg: Multilingual Matters LTD.
- Venuti L. (1998). *The Scandals of Translation. Towards an Ethics of Difference*. London and New York: Routledge.
- Vermeer H. J. (1987). "What does it mean to translate?". In *Indian Journal of Applied Linguistics* 13 (2), 25-33.
- Vinay J.-P. & J. Darbelnet (1958). *Stylistique comparée du français et de l'anglais. Méthode de traduction*. Paris. Didier.
- Χατζηγεωργίου Ε. (2002). *Η Μετάφραση στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ανάπτυξη της δεξιότητας της "περιστασιακής" μετάφρασης*. Διδακτορική διατριβή. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας.